

“Lapislázuli”, tradución de Mircea Cărtărescu (*Peisaj după isterie*, 2017¹)

Alba Diz Villanueva²

Mircea Cărtărescu, nado en Bucarest en 1956, é un dos escritores romaneses actuais máis relevantes, cunha notable proxección internacional que vén avalada polas traducións dos seus textos a unha vintena de linguas, así como polos premios recibidos tanto dentro coma fóra de Rumanía. Entre a súa produción literaria, que abarca un amplo espectro (poesía, narrativa, diario, ensaio), cómpre destacar a triloxía *Orbitor* (*Cegador*) (1996-2007), as novelas *Travesti* (*Travesti*) (1994) e *Solenoid* (*Solenoid*) (2015) ou os volumes de relatos *Nostalgia* (*Nostalgia*) (1993) ou *Melancolia* (*Melancolia*) (2019).

Că dragostea e o adicție, că femeia pe care-o iubești devine pentru tine un drog puternic, care se insinuează în fibra ființei tale și o modifică, este dincolo de orice înțoială. Ca și-n cazul drogurilor, uneori adicția se instalează chiar și după prima doză –faimoasa dragoste la prima vedere–, iar alteori viețuirea îndelungată alături de cineva nu reușește să-ți dea decât o dependență psihologică, fără efecte somatice. Retragerea femeii iubite din metabolismul tău nu are, de multe ori, efecte mai puțin dramatice decât privarea de heroină. De-a lungul vieții mele am trăit de câteva ori situația devastatoare a celui părăsit după ce ajunsese să nu-și mai poată imagina viața decât alături de ea.

Deodată totul devine cenușiu și viitorul dispare. Începi să te întrebi, dimineața, cum vei supraviețui până la prânz, iar la prânz

Que o amor é unha adicción, que a muller que amas convértese para ti nunha droga dura, que se che infiltra nas fibras e as adultera, está alén de calquera dúbida. Coma sucede coas drogas, ás veces a adicción adquirese xa tras a primeira dose –o famoso amor a primeira vista–, pero doutra volta a convivencia prolongada ao carón de alguén non logra darche máis ca unha dependencia psicolóxica, sen efectos somáticos. A ausencia da muller amada do teu metabolismo non ten, a miúdo, efectos menos dramáticos que a privación de heroína. Ao longo da miña vida vivín en varias ocasións a devastación propia de quen é abandonado cando xa non pode imaxinar a súa vida senón é xunto a ela.

De súpeto, todo tórnase cincento e o futuro desaparece. Comezas a te preguntar, pola mañá, como vas sobrevivir até o xantar, e, ao

¹ Tradución do relato “Lapis lazuli”, en *Peisaj după isterie*, Bucarest, Humanitas, 2017, pp. 230-236. Crédito da foto: https://es.wikipedia.org/wiki/Mircea_Cărtărescu.

² Universidad Complutense de Madrid, Departamento de Estudios Románicos, Franceses, Italianos y Traducción. Correo-e: albadiz@ucm.es

–de ce ai mai trăi până seara. Drogații aflați în chinurile sevrajului sunt spitalizați și asistați medical, li se pun la dispoziție droguri de substituție și sprijin psihologic. Pe cei îndrăgostiți fără speranță, pe cei ce trăiesc tortura teribilă a sulgerii, nu de lângă femeia iubită, ci a acesteia din propria lor carne, din propria lor minte, nu-i ajută nimeni. Sunt cazuri de urgență medicală ce se consumă-n singurătate și nepăsare. Trecerea peste traumă durează uneori ani, uneori rana nu se-nchide niciodată, uneori cel ce și-a văzut amputat organul vital al femeii de lângă el rămâne schilodit pentru totdeauna.

Îmi amintesc serile îngrozitoare de după despărțirea de prietena mea din facultate, după care am suferit mai bine de cincini ani. Mă temeam de acele seri ca de nimic altceva. În timpul zilei mă luam cu alte treburi, eram profesor, predam la copii mici, uneori mai ieșeam cu un prieten la tenis. Era suportabil. Dar serile erau tortură pură, ca pe un scaun dentar, ca în beciurile Gestapoului. Stăteam trântit în pat, încercând să citesc ceva. Nu înțelegeam nici un cuvânt. Ardeam și tremuram, mi-era din ce în ce mai greu să respir. Simțeam cum fluxuri de lavă îmi coboară brusc din creier și-mi inundă cutia toracică. Stomacul mi-era strâns ca de-o gheară din ce în ce mai puternică pe măsură ce se lăsa, gros ca petrolul, un amurg galben și trist, care-mi îngusta la maximum câmpul minții, al privirii, al vieții în general. Nu aveam unde să mă duc, nu primeam nici un telefon. Dacă-ncercam să ies la o plimbare, nu aveam puterea să trag cămașa pe mine. Mă culcam la loc și continuam agonia.

Ca să pot supraviețui, îmi amintesc că am încercat diverse strategii, una mai ineficientă ca alta. Încercam cu disperare s-o uit, mă gândeam la ea ca la o poveste terminată, numai că-mi dădeam repede seama că, de fapt, nu voiam cu nici un chip s-o uit. Dimpotrivă, mintea mi-era invadată de imaginea ei și se hrănea din ea. Ce fel de viață ar fi fost dac-aș fi uitat-o? Nu îmi puteam închipui cum reușisem să trăiesc înainte de-a fi cunoscut, și, la fel, o viață fără ea îmi apărea absurdă. Era în mine, cu ochii și cu gesturile ei, cu vocea ei ironică și răgușită, cu toate rochiile și pantofii și gustul rujului ei, cu toate străzile pe unde trecuserăm împreună. Eram plin de ea, cum este o sticlă de conținutul ei –cum puteam s-o golesc din mine ca să rămân iar transparent și senin? Uneori îmi doream ca ea să nu fi existat niciodată sau să

xantar, por que seguir vivindo ata a noite. Os drogadictos que sofren os suplicios da desintoxicación son hospitalizados e reciben asistencia médica; teñen á súa disposición drogas substitutivas e apoio psicológico. Os namorados sen esperanzas, a aqueles que viven a tortura da separación –non xa da muller amada senón daquela respecto da súa propia carne, da súa mente– non os axuda ninguén. Son casos de urxencia médica que se padecen en soidade e desamparo. A superación do trauma ou ben dura anos, ou a ferida non pecha nunca, ou quen viu amputado o seu órgano vital, a súa muller, fica mutilado para sempre.

Lembro as tardes terribes tras a marcha da miña noiva da facultade, despois da cal sufrín máis de cinco anos. Temía aquelas tardes máis ca calquera outra cousa. Polo día entretíñame noutras tarefas, era profesor, ensinaba a nenos pequenos, incluso de cando en cando ía con algún amigo xogar ao tenis. Era soportábel. Pero as tardes resultábanme unha auténtica tortura, similar á sufrida nunha cadeira de dentista, nos cárceres da Gestapo. Quedaba tirado na cama, intentando ler. Non entendía nin unha soa palabra. Ardía e tremía, resultábame cada vez máis difícil respirar. Sentía que correntes de lava baixaban bruscamente desde o cerebro a me inundar o tórax. Sentía o estómago oprimido por unha garra que se facía máis forte a medida que caía, espeso coma o petróleo, un atardecer marelo e triste que me estreitaba ao máximo o campo da mente, da mirada, da vida en xeral. Non tiña onde ir, non recibía ningunha chamada. Se intentaba ir dar unha volta, non tiña forzas nin para poñerme unha camisa. Deitábame de novo e continuaba a agonia.

Para poder sobrevivir, lémbrome de que probei distintas estratexias, cada unha máis inútil ca anterior. Intentaba desesperadamente esquecerla, pensaba nela como nunha historia pechada, pero caía enseguida na conta de que, en realidade, non quería en absoluto facelo. Pola contra, a súa imaxe invadíame a mente e alimentábase dela. Que tipo de vida tería de lograr esquecerla? Non podía imaxinar como conseguiría vivir antes de coñecerla e, igualmente, a vida sen ela parecía absurda. Estaba en min, cos seus ollos e os seus xestos, coa súa voz irónica e rouca, con todos os seus vestidos e zapatos e o sabor do seu carmín, con todas as rúas polas que camiñáramos xuntos. Estaba enchido dela, ao igual ca unha botella do seu contido, como podía baleirarme até ficar transparente e límpido? Chegaba incluso a desexar que non tivese

moară brusc, într-un accident, doar să dispară din mintea și din organismul meu martirizat. Ca orice drog, miracolul trupului ei îmi arătase o clipă o lume de o strălucire fără sfârșit, pe care viețuirea obișnuită n-o găsește nicăieri, o lume de dincolo de rațiune și civilizație, de decență și morală, un orgasm mental de douăzeci de ori mai puternic decât oricare orgasm sexual trăit de mine. Îmi arătase, pur și simplu, paradisul.

O singură strategie a funcționat până la urmă și m-a făcut, după ani de suferință câinească, să pot ieși din erotopatie. De la o vreme, în serile în care nu puteam face decât să-mi ascult bătăile inimii –cum nu-mi a fracturat atunci coastele izbind dinăuntru?– mergeam la geam, îmi lipeam fruntea de el, priveam cum trec mașinile pe Ștefan cel Mare³ în aerul cafeniu și-mi spuneam ca pe un fel de mantră: „Dacă e să sufăr, am să sufăr, dar îmi mai dau numai șase luni de suferință. În astea șase lini am să mă las călcat în picioare de suferință, n-am să-i opun nici o rezistență. Dar după șase luni n-am să mai sufăr nici un singur minut măcar. Am să mi-o interzic pur și simplu”. Am spus asta de-atâtea ori, la culcare și la trezire, ca pe-o rugăciune, că am ajuns cu timpul s-o și cred. După primele șase luni mi-am mai spus-o încă șase, apoi încă șase. Cum n-am mai văzut-o aproape deloc pe fosta mea prietenă în tot acest timp, puterea ei asupra minții mele, consolidată în ani în care mă-mbibasem tot mai intens și mai nesăbuit de lumea ei, de climatul ei atât de exotic pentru mine, a început să decline. O iubeam încă și eram devastat, încă, de câte ori o vedeam întâmplător, de parcă n-aș fi rezistat curei de dezintoxicare și, pe furiș, mi-aș mai fi făcut un *shot* în venele deja distruse, dar uneori îmi dădeam seama că nu-mi mai amintesc bine fața ei, că vocea ei nu-mi mai sună-n urechi ca vocile interioare auzite de schizofreni. Ca o poză veche, culorile iubitei mele păleau. Ce fusese cândva un trup micuț și vioi, care-nota pe raza soarelui, la mare, într-un costum de baie lapis lazuli, se fanase spre o ceață încă toxică, dar ce se-mprăștia cu încetul din încăperea goală și lucioasă a craniului meu.

Cu trecerea anilor, am învățat unul dintre cele mai triste lucruri pe care le-nveți în viață,

existido nunca ou que morrese de socate, nun accidente, para así desaparecer da miña mente e do meu organismo martirizado. Como calquera droga, o milagre do seu corpo mostrárame por un momento un mundo dun fulgor infinito, que non se atopa endexamaís na vida corrente, un mundo alén da razón e da civilización, da decencia e da moral, un orgasmo mental vinte veces máis forte ca calquera orgasmo sexual. Amosárame, pura e simplemente, o paraíso.

Ao final, só unha estratexia deu resultado e permitíume, tras anos de sufrimento animal, saír da erotomanía. Durante un tempo, nas tardes nas que non facía máis ca escoitar o bater do corazón (como non rompeu as costelas chocando no meu interior?), dirixíame á fiestra, pegaba a fronte ao cristal, miraba como pasaban os coches por Ștefan cel Mare³ no aire de cor café e repetíame nunha sorte de ladaíña: “Se teño que sufrir, sufrirei, pero doume soamente seis meses de sufrimento. Nestes seis meses voume deixar vencer pola dor, sen opoñer resistencia. Pero despois non penso sufrir nin un só minuto máis. Simplemente, voumo prohibir”. Dixen isto tantas veces, ao levantarme e ao deitarme, coma se dun rezo se tratase, que dei en crelo co tempo. Despois dos seis primeiros meses, díxenmo durante outros seis, e logo aínda por outros seis. Como non a vira apenas en todo este tempo, o seu poder sobre a miña mente, consolidado nos anos en que me embebera de forma cada vez máis intensa e insensata do seu clima exótico, comezou a decrecer. Aínda a quería e remataba devastado cada vez que a vía por casualidade, coma se non resistise a cura de desintoxicación e, ás agachadas, pegárame un *shot* nas veas xa destruídas, pero ás veces caía na conta de que non recordaba ben a súa face, de que a súa voz xa non resoaba en mín como as voces interiores que escoitan os esquizofrénicos. Ao igual que nunha foto vella, as cores do meu amor palidecían. O que noutro tempo fora un corpo pequeno e grácil que nadaba sobre os raios do sol, no mar, cun traxe de baño lapis-lázuli, murchara nunha néboa aínda tóxica, que non obstante se disipaba de a pouco no cuarto baleiro e brillante do meu cráneo.

Co paso dos anos, aprendín unha das cousas máis tristes que aprendes na vida, que o amor

³ Trátase dun bulevard da cidade de Bucarest, onde se sitúa o apartamento dos pais do escritor e onde este viviu desde a infancia ata a idade adulta.

și anume că dragostea nu durează. Că e și ea în continuă întremare și destrămare, asemenea norilor pe boltă, asemenea corpului nostru ce nu rămâne tânăr pentru veșnicie, asemenea lucrurilor lumii noastre, care la altă temperatură s-ar topi și ar curge, iar la alta ar îngheța. Și că dragostea care ne rămâne-n minte pentru totdeauna nu e cea fericită și-implinită a vârstei noastre mature, hrănită din prietenie și admirație, ci aceea care, în tinerețea noastră, a deschis o poartă spre paradis, spre orgasmul cât un milion de orgasme al minții noastre, făcându-ne să-nțelegem deodată, într-o singură clipă, în extazul unei tornade de endorfine, cât de măreț e îngerul femel ce ne veghează destinul. Dragostea irațională și care seamănă mult cu ura, cea care, asemenea perlei, crește în jurul unui grăunte de suferință. Cea de neînțeles, între două ființe care nu se potrivesc și care n-au nimic în comun, cea care n-ar fi trebuit să existe, și totuși a existat mai mult decât orice pe lume. Dacă rămânem cu ceva din visul împleticit al vieții noastre, cu asta rămânem. Restul, cum spunea cineva, e doar zgură.

„Când foloseam heroină”, spunea o tânără ce reușise să scape de teribilul drog, „mă simțeam îndrăgostită permanent, chiar dacă de nimeni. Simțeam că nu mai sunt singură, că trăiesc în lumea altcuiva, care-o deschisese anume pentru mine. Drogul îmi era suficient, ca un iubit, nu mai trebuia să caut nimic altceva, niciodată”. Dragostea e și pentru noi un chimism cerebral care ne umple viața. Rămân însă mai multe-ntrebări fără răspuns, căci simetria dintre erotopatie și adicția de droguri nu e desăvârșită. Cine face alegerea? Cine, dintre numeroșii tăi locuitori subterani, decide să se-ndrăgostească? Dragostea e un drog selectiv și personalizat. De ce această femeie, și nu oricare alta? De ce fata asta, care nu-i genul tău, pe care nici n-ai remarcat-o până atunci? Ce ți-a arătat ea deodată, ce ți-a reamintit ea din ce știuseși odinioară? Ca și cunoașterea, dragostea pare reamintire. O expresie fugitivă, un fel de-a întoarce capul, de a-și scutura părul, un zâmbet care-ți spune ceva, care-ți aduce intens aminte de ceva trăit altădată, ceva în voce, ceva în miros... În lipsa oricărei explicații, cum să nu te-ntrebi dacă un anumit fel de memorie nu se transmite genetic, o dată cu somaticul încrengăturii de neuroni și sinapse? De ce nu putem scăpa de gândul că am mai văzut-o cândva, înainte de-a o cunoaște, poate chiar înainte de a veni pe lume?

non dura. Que tamén el se atopa nun proceso continuo de fortalecemento e decaemento, ao igual que as nubes sobre a bóveda celeste, ao igual que o noso corpo, que non permanece novo eternamente, ao igual que os elementos do noso mundo, que a outra temperatura fundiríanse e fluirían e a outra conxelaríanse. E que o amor que fica na nosa mente para sempre non é aquel feliz e pleno da nosa madurez, senón aqueloutro que, na nosa mocidade, abriu unha porta cara o paraíso, cara o orgasmo da nosa mente, equivalente a un millón de orgasmos, facéndonos comprender de pronto, nun só intre, no éxtase dun tornado de endorfinas, o grandioso que é o anxo feminino que vixía o noso destino. O amor irracional que se parece moito ao odio, aquel que, igual ca unha perla, crece arredor dunha semente de sufrimento. Aquel inintelixíbel que xurde entre dous seres que non encaixan e que non teñen ren en común, aquel que non debería existir e que sen embargo é moito máis real ca calquera outro no mundo. Se gardamos algo do sono confuso da nosa vida, gardamos este amor. O demais, como dicía alguén, non é máis ca cinsa.

“Cando consumía heroína”, dicía unha moza que conseguira saír da terribel droga, “sentíame namorada permanentemente, aínda que de ningún. Sentía que xa non estaba soa, que vivía no mundo doutro, que o abrira para min. Coa droga tiña dabondo, coma cun mozo, xa non tiña que procurar nada máis, nunca”. Tamén o amor opera no noso cerebro transformacións químicas que nos enchen a vida. Quedan, porén, outras moitas preguntas sen resposta, pois a simetría entre a erotomanía e a adicción ás drogas non é total. Quen fai a elección? Quen, entre os teus moitos habitantes subterráneos, decide namorarse? O amor é unha droga selectiva e personalizada. Por que esta muller e non calquera outra? Por que esta rapaza, que non é o teu tipo e na que ni tan sequera repararas ata entón? E logo, que che ensinou ela?, que che fixo lembrar do que algunha vez souberas? Como o coñecemento, o amor aseméllase á lembranza. Unha expresión fuxitiva, un xeito de volver a cabeza, de mover o cabelo, un sorriso que che di algo, que recorda o vivido noutro tempo, algo na voz, algo no olor... Ante a falta dunha explicación, como non vas pensar que existe un determinado tipo de memoria que se transmite xeneticamente, a través das ramificacións neuronais e das sinapses? Por que non podemos fuxir do pensamento de que a vimos noutro tempo, antes de coñecela, quizais incluso antes de nacer?

Mi-aduc aminte tabăra de la mare în care-am fost împreună –dar despărțiți, de fapt– pe când eram studenți. O tabără complet ratată, în care-am locuit în cușete minuscule, într-o vară-n care-a plouat mai tot timpul. Stăteam pe plajă așteptând fiecare spărtură azurie în norii ce se-ncăpățâneau să curgă compacți deasupra noastră, întunecându-ne și înfrigurându-ne. Îmi amintesc cearta noastră definitivă, o vād înotând pe raza soarelui, în costum lapis lazuli, cu părul numai șuvițe roșcate, lipit de țeastă, o vād dispărând, într-o seară, pe motocicletă, la spatele unui necunoscut. Trecem unul pe lângă altul fără să ne privim, simt la câțiva milimetri brațul ei gol, plin de nisip, o vād în depărtare răsând și povestind într-un grup... Costumul ei de baie îmi lasă o pată pe retină, ca și când aş fi privit direct în soare. Țin minte șlapii ei de plajă, lăsați seara în fața ușii, „saboții ei din piele de om”, cum scrisesem într-un poem. Zăceam pe plajă ore-n șir, singur pe cearșaful meu, dar o vedeam chiar și cu ochii-nchiși, știam unde era-n fiecare clipă, căci ea era încă originea sistemului meu de coordonate, punctul zero al vieții mele.

Și-apoi ea pleacă spre București, pe motocicletă, cu noul ei prieten, cu două zile înainte de sfârșitul taberei. Iar eu stau pe plajă, în vântul rece și-n umbră, încă două zile, simțind din plin, încă de-atunci, sevrăjul. Merg în cabina ei, unde dormise cinci nopți, mă așez pe patul ei, acum doar o saltea ruptă, fără așternuturi. Plâng în hohote, cum n-o mai făcusem de ani de zile.

O vād din când în când și azi, mai ales pe la târgurile de carte. Dau autografe, e un șir de oameni ce așteaptă la rând, și deodată apare în fața mea, cu o carte. E o doamnă de cincizeci de ani, elegantă, care arată încă foarte bine. Îmi face plăcere să vorbim, de fiecare dată, câteva minute, ca doi vechi camarazi de arme dintr-un război uitat. În definitiv, n-au trecut de la povestea noastră decât trei decenii și nu ne-am schimbat prea mult.

Lémbrome do campamento na costa ao que fomos xuntos –aínda que separados, en realidade– cando eramos estudantes. Un campamento completamente perdido, onde durmiamos en lixeiras minúsculas, nun verán no que choveu case todo o tempo. Ficabamos na praia agardando cada abertura celeste que deixaban as nubes, empeñadas en avanzar compactas por riba de nós, escurecéndonos e arrefriándonos. Lembro a nosa derradeira discusión; véxoa nadando sobre os raios do sol, no seu traxe de baño lapislázuli, co cabelo de mechás vermellas, pegado á testa; véxoa desaparecendo unha noite, subida nunha moto, ás costas dun descoñecido. Pasamos un onda o outro sen nos mirar, sinto a só uns milímetros o seu brazo espido, cheo de area, véxoa de lonxe rindo e falando nun grupo... O seu traxe de baño déixame unha mancha na retina, como cando miras directamente ao sol. Recordo as súas chancletas, que á noiteña deixaba na porta, “as súas zocas de pel humana”, como escribira eu nun poema. Ollaba a praia durante horas, só sobre a toalla, e vía mesmo cos ollos pechados, sabía onde estaba en cada intre, pois ela era aínda a orixe do meu sistema de coordenadas, o punto de partida da miña vida.

E despois ela marcha a Bucarest, na moto, co seu novo noivo, dous días antes de que remate o campamento. E eu fico na praia, no vento frío e na sombra, outros dous días, sentindo plenamente, xa desde entón, o tormento. Vou ata o seu cuarto, no que durmira cinco noites, déitome no seu leito, que agora non é máis que un colchón roto, sen sabas. Choro a mares, como non facía desde hai anos.

Véxoa de cando en cando, sobre todo nas feiras de libros. Asino exemplares, hai unha fila de xente que agarda a súa vez e de improviso aparece diante de min, cun libro. É unha señora duns cincuenta anos, elegante, que se conserva aínda moi ben. Gústame falar con ela uns minutos, en cada ocasión, como dous vellos camaradas dunha guerra esquecida. Á fin e ao cabo, nas tres décadas que pasaron desde a nosa historia non cambiamos demasiado.